

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

8. februar 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i civile sager – retternes kompetence og anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område – forordning (EU) nr. 1215/2012 – anvendelsesområde – artikel 25 – værnetingsaftale – parter i en aftale, der har hjemsted i samme medlemsstat – tildeling af kompetence til retterne i en anden medlemsstat til at påkende tvister, der udspringer af aftalen – grænseoverskridende element«

I sag C-566/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Nejvyšší soud (øverste domstol, Den Tjekkiske Republik) ved afgørelse af 14. juni 2022, indgået til Domstolen den 26. august 2022, i sagen

Inkreal s. r. o.

mod

Dúha reality s. r. o.,

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Arabadjiev, og dommerne T. von Danwitz, P.G. Xuereb, A. Kumin (refererende dommer) og I. Ziemele,

generaladvokat: J. Richard de la Tour,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Dúha reality s. r. o. ved advokát J. Mráz,
- den tjekkiske regering ved M. Smolek, A. Edelmannová og J. Vlácil, som befuldmægtigede,
- den schweiziske regering ved M. Kähr og L. Lanzrein, som befuldmægtigede,

* Processprog: tjekkisk.

– Europa-Kommissionen ved S. Noë og K. Walkerová, som befuldmægtigede,
og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 12. oktober 2023,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 25, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT 2012, L 351, s. 1).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem Inkreal s. r. o. og Dúha reality s. r. o. vedrørende udpegelsen af den ret, der har stedlig kompetence til at påkende et betalingskrav, der er indgivet på grundlag af Inkreals indtræden i to fordringer, som FD har mod Dúha reality.

Retsforskrifter

EU-retten

- 3 Følgende fremgår af 3., 15., 19., 21., 22. og 26. betragtning til forordning nr. 1215/2012:
 - »(3) [Den Europæiske Union] har sat sig som mål at bevare og udbygge et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, bl.a. ved at lette adgangen til domstolene, navnlig på grundlag af princippet om gensidig anerkendelse af retsafgørelser og udenretslige afgørelser om civilretlige spørgsmål. Med henblik på gradvis at indføre et sådant område skal Unionen vedtage foranstaltninger vedrørende samarbejde om civilretlige spørgsmål med grænseoverskridende virkninger, navnlig når de er nødvendige for det indre markeds funktion.
- [...]
- (15) Kompetencereglerne bør frembyde en høj grad af forudsigelighed og være baseret på sagsøgtes bopæl som det principielle kriterium. Dette kompetencekriterium bør altid kunne gøres gældende, undtagen i enkelte velafgrænsede tilfælde, hvor det på grund af tvistens genstand eller af hensyn til parternes aftalefrihed er berettiget at lægge et andet tilknytningsmoment til grund. [...]
- [...]
- (19) Friheden til at indgå aftaler om værneting for parter i andre aftaler end forsikrings-, forbruger- og arbejdsaftaler, hvor en sådan aftalefrihed er begrænset, bør respekteres, dog med forbehold af de bestemmelser om enekompetence, der er fastsat i denne forordning.

[...]

- (21) Af hensyn til en harmonisk retspleje er det nødvendigt at mindske risikoen for parallelle retssager mest muligt og undgå, at der træffes indbyrdes uforenelige retsafgørelser i forskellige medlemsstater. Der bør være en klar, effektiv mekanisme til at afgøre tilfælde af litis pendens og indbyrdes sammenhængende krav og til at afhjælpe problemer som følge af forskellene mellem de enkelte medlemsstaters lovgivning med hensyn til, på hvilket tidspunkt en sag anses for anlagt. [...]
- (22) Med henblik på at gøre eksklusive værnetingsaftaler mere effektive og på at undgå misbrug af retssager i taktisk øjemed er det imidlertid nødvendigt at fastsætte bestemmelse om, at der kan gøres undtagelse fra den almindelige litis pendens-bestemmelse for på tilfredsstillende vis at håndtere en særlig situation, hvor der kan opstå parallelle retssager. Der er tale om en sådan situation, såfremt der er anlagt sag ved en ret, der ikke er valgt i en eksklusiv værnetingsaftale, og de samme parter herefter ved den valgte ret fremsætter krav, der har samme genstand og hviler på samme grundlag. [...]

[...]

- (26) Den gensidige tillid til retsplejen i Unionen berettiger princippet om, at retsafgørelser truffet i en medlemsstat bør anerkendes i alle medlemsstater, uden at der er behov for en særlig procedure. Desuden gør målet om at gøre det mindre langsommeligt og mindre dyrt at føre retssager på tværs af landegrænserne det berettiget at afskaffe den erklæring om eksigibilitet, der skal afgives, inden der kan ske fuldbyrdelse i den medlemsstat, som anmodningen rettes til. En retsafgørelse, der er truffet af en ret i en medlemsstat, bør derfor behandles på samme måde, som hvis den var blevet truffet i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.«

4 Artikel 25, stk. 1, i denne forordning bestemmer følgende:

»Såfremt parterne, uanset deres bopæl, har aftalt, at en ret eller retterne i en medlemsstat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er denne ret eller disse retter kompetente, medmindre aftalen er materielt ugyldig efter loven i den pågældende medlemsstat. Medmindre parterne har aftalt andet, er denne ret eller disse retter enekompetente. Værnetingsaftalen skal være indgået:

- a) skriftligt eller mundtligt med skriftlig bekræftelse
- b) i en form, der er i overensstemmelse med den skik og brug, som parterne følger i deres indbyrdes forhold, eller
- c) inden for international handel, i en form, der er i overensstemmelse med en sædvane, som parterne har eller burde have kendskab til, og som inden for sådan handel er almindelig kendt og regelmæssigt fulgt af parter i aftaler af samme type inden for den pågældende handelsbranche.«

Tjekkisk ret

- 5 § 11, stk. 3, i zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (lov nr. 99/1963 om den civile retspleje, herefter »retsplejeloven«) fastsætter:

»Hvis sagen er inden for den Tjekkiske Republiks domstols jurisdiktion, men betingelserne vedrørende den stedlige kompetence mangler eller ikke kan fastlægges, vil Nejvyšší soud [(øverste domstol, Den Tjekkiske Republik)] afgøre, hvilken domstol der skal behandle og afgøre sagen.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

- 6 FD, som långiver med bopæl i Slovakiet, og Dúha reality, et slovakisk selskab med hjemsted i Slovakiet, som låntager, indgik to aftaler om pengelån henholdsvis den 29. juni 2016 og den 11. marts 2017.
- 7 Hver af disse to aftaler indeholdt en værnetingsaftale med samme indhold, hvorefter en tvist, der ikke kan løses ved forhandling, vil »blive løst af den materielt og stedligt kompetente tjekkiske domstol«.
- 8 Ved en aftale om overdragelse af fordringer af 8. december 2021 overdrog FD fordringerne i henhold til de to aftaler om pengelån på i alt 153 740 EUR til Inkreal, der er et slovakisk selskab med hjemsted i Slovakiet.
- 9 Da Dúha reality ikke havde tilbagebetalt pengelånene, anlagde Inkreal den 30. december 2021 sag ved Nejvyšší soud (øverste domstol), der er den forelæggende ret, med påstand dels om betaling af Dúha realitys skyldige fordringer, dels om udpegelse af den tjekkiske ret, der har stedlig kompetence til at træffe afgørelse om sagens realitet i henhold til retsplejelovens § 11, stk. 3, på grundlag af den værnetingsaftale, der var indeholdt i de to aftaler om pengelån.
- 10 Inkreal har gjort gældende, at der er tale om en gyldig værnetingsaftale i overensstemmelse med kravene i artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012, og at denne forordning desuden ikke indeholder nogen speciel eller eksklusiv kompetence for en ret.
- 11 I denne henseende har den forelæggende ret præciseret, at anvendelsen af forordning nr. 1215/2012 ifølge Domstolens praksis er betinget af, at der foreligger et grænseoverskridende element. Den forelæggende ret ønsker oplyst, om denne forordning finder anvendelse på den i hovedsagen omhandlede situation, hvor det grænseoverskridende element er begrænset til en værnetingsaftale, som omfatter retterne i en anden medlemsstat end den, hvor de kontraherende parter har hjemsted. Både den juridiske litteratur og medlemsstaternes nationale retspraksis har valgt forskellige løsninger på dette område.
- 12 Den forelæggende ret er af den opfattelse, at selv om anvendeligheden af forordning nr. 1215/2012 bl.a. kan begrundes i nødvendigheden af en ensartet fortolkning heraf og i EU-lovgivers ønske om at respektere parternes aftalefrihed, forholder det sig ikke desto mindre således, at en situation som den i hovedsagen omhandlede kan kvalificeres som rent intern med den begrundelse, at parternes blotte vilje ikke er tilstrækkelig til at give deres kontraktforhold international karakter.

- 13 På denne baggrund har Nejvyšší soud (øverste domstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»[K]an anvendelsen af [forordning nr. 1215/2012] baseres på, at to parter etableret i samme medlemsstat blot er enige om, at retterne i en anden medlemsstat i Den Europæiske Union er kompetente, [henset til betingelsen om tilknytning til udlandet, der er en nødvendig for, at forordningen finder anvendelse]?«

Det præjudicielle spørgsmål

- 14 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 skal fortolkes således, at en værnetingsaftale, hvorved parterne i en aftale, der har hjemsted i en og samme medlemsstat, aftaler, at retterne i en anden medlemsstat har kompetence til at påkende tvister, der udspringer af denne aftale, er omfattet af denne bestemmelse, selv om den nævnte aftale ikke har nogen anden tilknytning til denne anden medlemsstat.
- 15 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål skal det indledningsvis bemærkes, at der ved fortolkningen af en EU-retlig bestemmelse ikke blot skal tages hensyn til dennes ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af (dom af 22.6.2023, Pankki S, C-579/21, EU:C:2023:501, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis).
- 16 Hvad angår ordlyden af artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 fremgår det indledningsvis af denne bestemmelse, at såfremt parterne, uanset deres bopæl, har aftalt, at en ret eller retterne i en medlemsstat skal være kompetente til at påkende allerede opståede tvister eller fremtidige tvister i anledning af et bestemt retsforhold, er denne ret eller disse retter kompetente, medmindre aftalen materielt er ugyldig efter loven i den pågældende medlemsstat. Dernæst fastsætter den nævnte bestemmelse, at denne kompetence er en enekompetence, medmindre parterne har aftalt andet. Endelig præciseres det i samme bestemmelses litra a)-c), hvordan værnetingsaftalen skal indgås.
- 17 I denne henseende bemærkes, at ordlyden af artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 ikke er til hinder for, at en værnetingsaftale, hvorved parterne i en aftale, der har hjemsted i samme medlemsstat, aftaler, at retterne i en anden medlemsstat har kompetence til at påkende tvister, der udspringer af aftalen, er omfattet af denne bestemmelse, selv om den nævnte aftale ikke har nogen anden tilknytning til denne anden medlemsstat.
- 18 Med hensyn til den sammenhæng, hvori artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 finder sted, følger det af fast retspraksis, at anvendelsen af denne forordnings kompetenceregler kræver, at der er tale om tilfælde med tilknytning til udlandet (jf. i denne retning dom af 1.3.2005, Owusu, C-281/02, EU:C:2005:120, præmis 25, og af 8.9.2022, IRnova, C-399/21, EU:C:2022:648, præmis 27 og 29).
- 19 I denne henseende bemærkes, at forordning nr. 1215/2012, selv om den i henholdsvis 3. og 26. betragtning anvender begreberne »civilretlige spørgsmål med grænseoverskridende virkninger« og »retssager på tværs af landegrænserne«, ikke indeholder nogen definition af det grænseoverskridende element, hvis eksistens er en forudsætning for, at denne forordning finder anvendelse (jf. i denne retning dom af 3.6.2021, Generalno konsultstvo na Republika Bulgaria, C-280/20, EU:C:2021:443, præmis 30).

- 20 Imidlertid definerer artikel 3, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1896/2006 af 12. december 2006 om indførelse af en europæisk betalingspåkravsprocedure (EUT 2006, L 399, s. 1) det tilsvarende begreb »grænseoverskridende sag« som en sag, hvori mindst en af parterne har bopæl eller sædvanligt opholdssted i en anden medlemsstat end den, hvor den ret, som har fået forelagt en anmodning, er beliggende (dom af 3.6.2021, *Generalno konsultstvo na Republika Bulgaria*, C-280/20, EU:C:2021:443, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).
- 21 For så vidt som disse to forordninger begge er omfattet af samarbejdet om civilretlige spørgsmål med virkninger på tværs af grænser, skal fortolkningen af de tilsvarende begreber, som EU-lovgiver har anvendt heri, undergives en ensartet fortolkning (dom af 3.6.2021, *Generalno konsultstvo na Republika Bulgaria*, C-280/20, EU:C:2021:443, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).
- 22 Det skal ligeledes bemærkes, at det fremgår af Domstolens praksis, at der desuden foreligger et grænseoverskridende element, når situationen i den pågældende tvist kan give anledning til spørgsmål vedrørende fastlæggelsen af retternes internationale kompetence (jf. i denne retning dom af 8.9.2022, *IRnova*, C-399/21, EU:C:2022:648, præmis 28 og den deri nævnte retspraksis).
- 23 I det foreliggende tilfælde skal det for det første fastslås, at tvisten i hovedsagen opfylder definitionen af begrebet »grænseoverskridende sag« som anført i denne doms præmis 20, eftersom parterne i denne tvist har hjemsted i en anden medlemsstat end den medlemsstat, hvor den ret, ved hvilken sagen er anlagt på grundlag af den omhandlede værnetingsaftale, er beliggende.
- 24 For det andet rejser tvisten i hovedsagen, således som den tjekkiske regering og Europa-Kommissionen har gjort gældende, et spørgsmål om fastlæggelsen af den internationale kompetence, nærmere bestemt spørgsmålet om, hvorvidt de retter, der har kompetence til at påkende denne tvist, er retterne i Den Tjekkiske Republik eller i Den Slovakiske Republik, i hvilke medlemsstater de to kontraherende parter har hjemsted.
- 25 Under disse omstændigheder har en retlig situation som den i hovedsagen omhandlede et grænseoverskridende element som omhandlet i den retspraksis, der er nævnt i denne doms præmis 18, idet den omstændighed, at der foreligger en værnetingsaftale til fordel for retterne i en anden medlemsstat end den, hvor de kontraherende parter har hjemsted, i sig selv viser, at tvisten i hovedsagen har grænseoverskridende virkninger.
- 26 Fortolkningen af artikel 25 i forordning nr. 1215/2012 skal desuden foretages i lyset af de formål om respekt for parternes autonomi og om at styrke effektiviteten af eksklusive værnetingsaftaler, der er omhandlet i 15., 19. og 22. betragtning til denne forordning.
- 27 Hvad desuden angår formålet med forordning nr. 1215/2012 har Domstolen gentagne gange fastslået, at denne tilsigter at gøre reglerne for retternes kompetence på det civil- og handelsretlige område ensartede ved at fastsætte kompetenceregler, som frembyder en høj grad af forudsigelighed og således tilsigter ud fra hensynet til retssikkerheden at styrke den retslige beskyttelse af personer bosat i Den Europæiske Union ved at gøre det let for en sagsøger at finde den ret, for hvilken sagen kan indbringes, og ved at gøre det muligt for sagsøgte på rimelig vis at forudse, ved hvilken ret vedkommende kan sagsøges (dom af 14.9.2023, *EXTERIA*, C-393/22, EU:C:2023:675, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis). I denne sammenhæng kræver hensynet til retssikkerheden, at den nationale ret, som har fået en sag forelagt, uden

vanskeligheder kan tage stilling til, om den er kompetent, uden at skulle undersøge sagen i realiteten (dom af 28.1.2015, Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, præmis 61 og den deri nævnte retspraksis).

- 28 I denne henseende bemærkes, at en fortolkning af artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012, hvorefter en værnetingsaftale som den i hovedsagen omhandlede er omfattet af denne bestemmelse, er i overensstemmelse med det formål om retssikkerhed, der forfølges med denne forordning.
- 29 For så vidt som parterne i en aftale, der har hjemsted i samme medlemsstat, gyldigt kan aftale, at retterne i en anden medlemsstat har kompetence til at påkende tvister, der udspringer af denne aftale, og dette uden at det er nødvendigt, at den nævnte aftale har yderligere tilknytning til denne anden medlemsstat, bidrager en sådan mulighed nemlig for det første til at sikre, at sagsøgeren kender den ret, for hvilken sagen kan anlægges, at sagsøgte på forhånd kender den ret, for hvilken den pågældende kan sagsøges, og at den ret, for hvilken sagen kan anlægges, nemt kan tage stilling til sin egen kompetence.
- 30 For det andet begrænser anvendelsen af artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 på en værnetingsaftale som den i hovedsagen omhandlede muligheden for parallelle retssager og hindrer, at der træffes indbyrdes uforenelige retsafgørelser i forskellige medlemsstater, således som det er påkrævet for at sikre en harmonisk retspleje som omhandlet i 21. betragtning til denne forordning.
- 31 Hvis den kompetente ret i det foreliggende tilfælde ikke blev fastlagt i henhold til bestemmelserne i forordning nr. 1215/2012, men i henhold til de pågældende medlemsstaters nationale regler om international privatret, ville der nemlig være en øget risiko for, at der ville opstå kompetencekonflikter, som ville være til skade for retssikkerheden, idet anvendelsen af disse nationale regler ville kunne føre til forskellige løsninger.
- 32 Det skal tilføjes, at hensynet til retssikkerheden ligeledes ville blive bragt i fare, hvis artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede kun fandt anvendelse på betingelse af, at der ud over værnetingsaftalen til fordel for retterne i en anden medlemsstat forelå yderligere oplysninger, der kunne godtgøre den pågældende tvists grænseoverskridende virkninger.
- 33 Eftersom en sådan betingelse ville indebære, at den ret, for hvilken sagen er indbragt, ville skulle efterprøve, om der foreligger sådanne yderligere oplysninger, og vurdere relevansen heraf, ville det nemlig ikke blot mindske forudsigeligheden for aftaleparterne i den ret, der har kompetence til at påkende deres tvist, men den prøvelse, som den ret, for hvilken sagen er indbragt, skulle foretage af sin egen kompetence, ville blive mere kompleks.
- 34 Domstolen har i denne sammenhæng allerede fastslået, at valget af den ret, der er udpeget i en værnetingsaftale, kun skal bedømmes ud fra de hensyn, der knytter sig til kravene i artikel 25 i forordning nr. 1215/2012, idet betragtninger vedrørende forbindelsen mellem den udpegede ret og det omtvistede forhold eller spørgsmålet om, hvorvidt værnetingsaftalen er velbegrundet, ikke har noget at gøre med disse krav (jf. i denne retning dom af 16.3.1999, Castelletti, C-159/97, EU:C:1999:142, domskonklusionens punkt 5).

- 35 Det skal i øvrigt fremhæves, at anvendelsen af artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 på en værnetingsaftale som den i hovedsagen omhandlede afspejler den gensidige tillid til retsplejen i Unionen, som er omhandlet i 26. betragtning til denne forordning, og således bidrager til at bevare og udbygge et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed, bl.a. ved at lette adgangen til domstolene som omhandlet i 3. betragtning til nævnte forordning.
- 36 Endelig fører reglen i artikel 1, stk. 2, i Haagerkonventionen af 30. juni 2005 om værnetingsaftaler, som er indeholdt i bilag I til Rådets afgørelse 2009/397/EF af 26. februar 2009 om Det Europæiske Fællesskabs undertegnelse af konventionen om værnetingsaftaler (EUT 2009, L 133, s. 1) og godkendt ved Rådets afgørelse 2014/887/EU af 4. december 2014 (EUT 2014, L 353, s. 5), ikke til en afkræftelse af denne fortolkning. I henhold til denne bestemmelse anses en sag for at være international, medmindre parterne har hjemsted i samme kontraherende stat, og forbindelsen mellem parterne og alle andre relevante forhold i sagen udelukkende har tilknytning til den pågældende stat, uanset den valgte domstols beliggenhed.
- 37 Det skal i denne forbindelse bemærkes, således som Kommissionen har gjort gældende, at reglen i denne konventions artikel 1, stk. 2, afspejler et valg, som ophavsmændene til konventionen har foretaget, henset til behovet for at tilvejebringe en løsning, der kunne opnå bred opbakning internationalt.
- 38 Til forskel fra konventionens ophavsmænd har EU-lovgiver valgt ikke at indføre en tilsvarende regel i forordning nr. 1215/2012, samtidig med at EU-lovgiver i tredje betragtning til denne forordning har fremhævet målet om at bevare og udbygge et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed ved at vedtage foranstaltninger vedrørende samarbejde om civile spørgsmål med grænseoverskridende virkninger.
- 39 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at artikel 25, stk. 1, i forordning nr. 1215/2012 skal fortolkes således, at en værnetingsaftale, hvorved parterne i en aftale, der har hjemsted i en og samme medlemsstat, aftaler, at retterne i en anden medlemsstat har kompetence til at påkende tvister, der udspringer af denne aftale, er omfattet af denne bestemmelse, selv om den nævnte aftale ikke har nogen anden tilknytning til denne anden medlemsstat.

Sagsomkostninger

- 40 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

Artikel 25, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område,

skal fortolkes således, at

en værnetingsaftale, hvorved parterne i en aftale, der har hjemsted i en og samme medlemsstat, aftaler, at retterne i en anden medlemsstat har kompetence til at påkende tvister, der udspringer af denne aftale, er omfattet af denne bestemmelse, selv om den nævnte aftale ikke har nogen anden tilknytning til denne anden medlemsstat.

Underskrifter